

„ВАРДАРЪ“
МАКЕДОНСКО СТУДЕНТСКО ДРУЖЕСТВО

**ЕДИНСТВОТО
ВЪ
МАКЕДОНСКОТО ДВИЖЕНИЕ**

отъ
д-ръ П. ДЖИДРОВЪ

Библиотека „Вардаръ“ – № 1

1 9 3 1

Върху македонската борба, върху единството на македонското освободително движение — легално и нелегално — и неговите методи на действие се е писало много, отъ различни хора, които съз заставали на различни гледища. Едни отъ тяхъ съз налучквали истинския пътъ; други, съзнателно или не, съз служили на тесни, групови или партийни, интереси, благодарение на което обстоятелство и отрицателното имъ поведение къмъ известни методи въ македонското освободително движение, а някои — крайни — и къмъ самото това движение.

Предвидъ на обстоятелството, че отъ известно време насамъ се говори много за македонското освободително движение и някои негови прояви, македонското студентско дружество „Вардаръ“ съмъта, че необходимо е да се освъртятъ въпросътъ, които занимаватъ, както българското, така и чуждестранното, общество.

„Вардаръ“ съмъта, изхождайки и отъ положението си на една академическа организация, че единственото компетентно гледище върху македонското освободително движение е гледището на тъзи, които съз вътова движение; затова и всички, който би пожелалъ да си разясни същността и характера на македонската борба, тръбва да има предвидъ него. Като съмъта че настискатъ статии на г. П. Джидровъ даватъ едно обективно разяснение върху македонското освободително движение и неговите методи на действие, „Вардаръ“ ги прави достояние предъ обществото, съ единствената мисъмъ да способствува за отстранението на всички недоразумения и за предотвратяването на евентуални конфликти, които биха могли да възникнатъ отъ едно неправилно съвашане на македонската освободителна борба.

25 мартъ, 1931 г.
София

„Вардаръ“

МАКЕДОНИЯ НА МАКЕДОНЦИТЬ

В. Гладстонъ

Единството на македонското движение.

Отговарямъ на една молба и изпълнявамъ единъ граждански дългъ, като се заемамъ съ тежката задача: да хвъоля свѣтлина върху днешното състояние на македонското движение, смущавано отъ толкова печални произшествия. Не принадлежи къмъ никакъвъ лагеръ. Отдалъ се отъ младини на борбите въ българския политически животъ, макаръ и синъ на Македония, азъ не съмъ участвувалъ прѣко въ освободителното македонско движение, но моята политическа концепция винаги е будила живъ интерес къмъ него и ме е изпълвала съ горещи симпатии къмъ македонското дѣло. Непосрѣдственото познаване на моята родна земя ме е карало да мисля, че между жителите отсамъ и оттатъкъ Пирина нѣма разлике, и, борещъ се за правда и свобода въ България, азъ съмъ вѣрвалъ въ освобождението на Македония. Само единъ политически опортюнизъмъ ме е каралъ — въ съгласие съ моята партия, да считаъ, че при сѫществуващото положение на Балканите и голѣмата заинтересованост на близки и далечни чужди държави, най-сигурниятъ изходъ за разрешението на македонския въпросъ е билъ Автономията на Македония.

Следъ голѣмитѣ нещастия, които преживѣхме, за да дойдемъ най-сетне до тамъ: да гледаме нашата родна земя разпокъсана и хвърлена отново подъ чужда властъ, македонскиятъ въпросъ не можеше да не се яви отново на сцената на българския политическижи-

вотъ, особено следъ като се установи единъ безчовѣченъ и бруталенъ денационалистиченъ режимъ въ Македония подъ сръбска и гръцка власть. Това ние, всички живущи въ България, добре разбираме, за да нѣма нужда да се аргументира историческата наложителност и оправданостъ на македонското движение. И действително въ скоро време израстна едно *голѣмо движение*: цѣлата емиграция се организира като никога по-рано съ единствената цель да подпомогне борбата за освобождението на Македония отъ новото робство, което е по-лошо и по-страшно отъ турското.

Населението въ Македония биде обезправено, както никое човѣшко племе на земята. Милионното българско население до балканската война биде обявено за сръбско и грѣцко, отнека му се черквите, затвориха му училищата, промѣниха му родовите имена, отнека му правото да се казва *българинъ* и да говори на своя матеренъ езикъ, подложиха го на гонение, преследване, турриха го подъ страха на затвора, застрашиха живота му — съ една дума, на цѣлото българско население въ Македония се отне всѣко човѣшко право на национално съществуване, каквото имаше въ Турция, и всѣка възможностъ заборба и защита въ новите държави. Това извѣнредно *анормално състояние* наложително открива пътя на нелегалната борба и тя не закъсня да се яви въ лицето на вѫтрешната македонска революционна организация (ВМРО).

ВМРО е единъ исторически продуктъ — една форма на борба за национално проявление и за национално освобождение. Тази революционна организация е извѣнъ законитѣ на заробителите и затова тя е нелегална. Кѣде е ВМРО? — питатъ се мнозина. Тя е въ сърдцата на всички заробени македонци, които искатъ да бѫдатъ освободени! Изразител на това легитимно човѣшко желание и представитель на обезправеного и

заробено население — представитель естественъ и исторически оправданъ — е ВМРО.

По естеството на нѣщата, тактиката на една нелегална организация не може да бѫде мирна, на почвата на законите. Щомъ населението на Македония не може да се проявява национално и щомъ стремежътъ за национално самоопредѣление и освобождение е легитименъ, по необходимостъ нелегалната организация си служи съ всички срѣдства въ борбата. Атентатите, убийствата, палежите и всички действия, които наказателните закони таксуватъ като престъпления, тукъ сѫ революционни срѣдства за борба, наложени за да се запази силата на движението и да се обръща вниманието на свѣта, на мѣродавните кръгове въ чужбина върху злата участъ на едно обезправено население. Това е било така при всички национални освободителни борби.

Ние разбираме мжката на единъ ленивъ български държавникъ, когато сладката му дрѣмка се смущава отъ нѣкой взривъ, отъ нѣкой атентатъ, който му бърка на „приятелските връзки“ съ съседите, но щомъ ВМРО е една историческа необходимостъ за поробените, тя ще сѫществува мимо нашето желание и, струва ни се, изкуството е именно да умѣешъ да се справишъ съ този фактъ. А щомъ ВМРО сѫществува, като необходимост и е оправдана отъ аномалния режимъ, нейните действия не могатъ да бѫдатъ мирни и нейната борба по необходимост ще бѫде нелегална, революционна, както борбата на всички подтиснати и обезправени народи въ историята. Като признаемъ тази първична и основна база, всичко останало може вече лесно да се разбере и ще можемъ да добиемъ една ясна представа за македонското движение въ днешно време.

Революционната борба на ВМРО се извършва при едно особено обстоятелство, че въ България живѣятъ

стотици хиляди прокудени синове на Македония. Тази емиграция не може да бъде хладнокръвна къмъ участъта на ония, които съж заставени да страдатъ въ Македония. И много естествено е да се постави въпросътъ: *Какъто може да бъде поведението на многочислената македонска емиграция въ България къмъ ВМРО?* Не е ли естествено тя да съчувствува на революционната борба на нелегалната организация? Кой може да ѝ даде другъ съветъ? Пъкъ и колко струватъ нашите съвети? Азъ отивамъ по-нататъкъ: Цѣлиятъ български народъ, по естеството на нѣщата, е проникнатъ или тръбва да бъде проникнатъ отъ чувство на съчувствие и симпатия къмъ освободителното македонско дѣло, и много изродена и фалшива е цѣлата дандания на българската партизанска и безотговорна преса, която по недомислени съображения не престава да внушава на българския народъ едно съ нищо неоправдано очуждение спрямо освободителното дѣло на македонския робъ.

Наистина, поводъ за да се всъща неприязнь и отчуждение напоследъкъ се взима отъ нещастните събития, които се обобщаватъ съ фразата „взаимно-изтребителна“ борба отъ вътрешните жертви, които се даватъ поради раздвоението, настъпило въ редоветъ на революционното македонско движение, обаче този поводъ е само външно оправдание за едно недостойно отношение къмъ единъ голѣмъ националенъ въпросъ.

Не бѣше много отдавна, когато атентатите въ Македония и Сърбия също така предизвикаха „негодуванието“ на българската преса и „предупрежденията“ на нашиятъ политици къмъ македонските дейци. Очевидно е, че повечето отъ ржководните политически кръгове въ свободна България не сѫ настроени благосклонно къмъ македонското движение въ днешния му видъ, защото считатъ, че то смущава спокойствието на страната (по-скоро тѣхното спокойствие) и „застра-

шава съществуването на България" — едно, наистина, тъжно политическо гледище, което азъ съмъ ималъ случаи другъ пътъ да разгледамъ.

Политическите кръгове могатъ да мислятъ каквото щатъ, обаче, народътъ, който е далъ скъпи жертви за освобождението на Македония и комуто не може да се отрече правото, искрено да желае това освобождение, може да има само едно чувство, ако то систематически не се претърпява чрезъ външни усилия: *да симпатизира на македонското движение*.

Въ какво се изразява, прочее, македонското движение, когато живущето въ Македония население нѣма право да се проявява и да се бори за своето национално съществуване?

Въ усилията на ВМРО отъ една страна и на македонската емиграция отъ друга да държатъ будно общественото внимание и откриятъ македонския въпросъ за българските правителства, за управлениета на европейските държави и за свѣтовното обществено внимание. Проявите на ВМРО и на македонската емиграция изпълватъ съдържанието на македонското движение и единството на тия две разновидни организации — тайна и явна, революционна и мирна — *създава силата на самото движение*. Може българската държава да не е въ състояние да се застъпи за участъта на македонското поробено население, но тя нѣма правото да се противопостави на македонското движение, а още по-малко подъ лъжливия мотивъ, че то застрашава свободна България, която, като политическа единица, не участвува въ него. За съчувство на обществото никой не може да държи отговорна държавата. Може европейските правителства да нѣматъ интересъ въ днешния моментъ да ревизиратъ мирните договори, обаче, тѣ трѣбва да чувствуваатъ сторените неправди и ние сме убедени, че тѣ разбиратъ, какво значи зароб-

ване, и че не могатъ да обявятъ война на единъ народъ, който излъчва сили и срѣдства изъ себе си за борба срещу една тирания. Най-сетне, може днесъ свѣтвното обществено мнение да не е тѣй мѣродавно, дори да не е добре освѣтлено върху македонския проблемъ, но то не може да не признае правото на единъ заробенъ народъ да се бори за своята национална свобода.

Въ политическите въпроси и международните отношения нѣма замръзване. Всичко се движи и мѣни споредъ обстоятелствата. Би било наистина недостойно за единъ поробенъ народъ, ако той се обрече на самозагинване. Една висша неправда, създадена спрямо македонското население отъ победителитѣ въ едно изключително време, нѣма защо да се изкупва съ себетрицание и робско покорство. Борбата на поробенитѣ, съ всички срѣдства, е исторически фактъ, познатъ на всички, и формитѣ на тая борба днесъ никого не смущаватъ. Отнетитѣ мирни срѣдства за национално проявление откриватъ пжтя на революционнитѣ, *нелегални методи* — така е било, така е и така ще бѫде, докато человѣчеството не премахне тиранията. Върху това днесъ никѫде не се спори. Правото на свободно и самостоятелно съществуване въ наше време е врѣзано дълбоко въ обществената съвѣсть и, нека се надѣваме, за поробенитѣ народи не сѫ загубени окончателно всички надежди.

Дѣлото на ВМРО и на македонската емиграция напомнюва и безспорно ще напомнюва на тая свѣтвна обществена съвѣсть за злата участъ на единъ достоенъ за свобода народъ и никой нѣма право да изкорени вѣрата въ тоя народъ за по-свѣтло бѫдеще! Не укрътяване на поробенитѣ трѣбва да се иска, а повдигането и разрешението на страшния въпросъ: Защо се раздроби и хвърли подъ ново робство една земя и единъ народъ, който искаше и десетки години се бо-

реше самоотвержено за своята национална свобода? Съ какво право се обрича на смърть единъ народъ съ затвърдено национално съзнание?

Стояки на изложените по-горе схващания, ние считаме, че една отъ най-големите гаранции за да се добиятъ резултати по пътя на освободителното македонско дъло е единството на македонското движение, което тръбва да бъде подпомагано отъ всички приятели на поръбена Македония и пазено като национална съкровищница отъ всички органи на движението.

Въпросътъ, който днесъ тревожи мнозина е: съществува ли желаното и полезно за освободителното дъло единство? Да се отговори на този въпросъ, значи правилно да се констатиратъ фактите. Невидимата организация ВМРО ние следимъ по нейните дъла: по всички проявления въ нейния таенъ ходъ. Ние дори не сме въ състояние да дадемъ една оценка на всичко онова, което тя върши въ областта на пропагандата, и кое то е отъ грамадно значение. При това цѣлата борческа деяност на ВМРО е конспиративна, обсѫжданията и решенията ѝ сѫ тайни и никога не сѫ досъстояние на обществото. Това е присъщо на всѣка революционна организация.

Доколко гражданска организираната и мирно проявяваща се македонска емиграция оправдава и като цѣло възприема дългото на ВМРО, дотолкова съществува и единство въ македонското движение. Единодушните резолюции въ конгресите на емиграцията доказватъ по единъ абсолютенъ начинъ, че както вчера, така и днесъ, и дори днесъ по-вече отъ вчера, такова единство съществува, което е залогъ за бѫдещи успѣхи.

Пътътъ на македонското движение, обаче, не е равенъ и гладъкъ. Той е не само стръменъ, поради тежките условия, при които революционната организация има да се бори, и труденъ поради безсилието и

безправието на македонското население да се проявява, връзката на което със неговите борци властници натрапници искаат да скъсат на всяка цена, но той е по-съянъ още и със множество препятствия, поставени безумно и безоговорно отъ хора и сръди, които не сѫ призвани да бѫдат неприятели на движението. Докато мъжнотоитѣ въ борбата, които идатъ отъ тежките задачи и отъ безправието на македонското население, лежатъ въ естеството на нѣщата и могатъ само да повдигатъ борческия духъ, създаваните препятствия вътре у настъ и отъ настъ самите смущаватъ иувреждатъ, да не кажемъ застрашаватъ единството на движението.

Обстоятелството, че македонската емиграция е принудена да се проявява масово въ България — макаръ и съ позволените отъ закона действия — създава не малко мъжнотии за спокойното и правилно развитие на македонското движение. И това се разбира отъ само себе си. Войната съсира, разори и разстрои българския народъ, който все още се измъква отъ нейните последици и не може да се възвърне къмъ едно нормално състояние. Много ценни качества изгуби този народъ презъ и следъ войната. Загриженъ за себе си, той не е въ състояние правилно да обгърне собствените си национални проблеми и като че ли е изгубилъ способността да се занимава съ тѣхъ. Такъвъ народъ лесно може да бѫде дезориентиранъ и заблужданъ и настъскванъ отъ една лекомислена преса, може да стане голѣма спънка за развитието на македонското движение. Повърхностните и погрѣшни политически схващания на нашите държавници и общественици само могатъ да засилятъ прѣчките и трудностите въ борбата.

Бидейки България победена и заобиколена съ уголѣмени, следъ войната, съседи, които за сега по-вече влизатъ въ смѣтките на чуждите държави, нейните

правителства по необходимость съм страхливи и въ всички шуменъ борчески актъ на македонските дейци виждатъ „опасность за държавата“ и разпространяватъ тая лъжа, която е продуктъ на собственото имъ безсилie. Убийствата на македонски дейци, които въ последно време зачестиха като кървава саморазправа, даватъ благовиденъ — и, нека кажа, привидно обществено оправданъ поводъ да се развие една агитация противъ революционното действие въобще, която въ същностъ се явява като агитация противъ самото македонско движение. Действията на ВМРО изпълватъ движението тъй, а може би и по-силно, както мирните акции на емиграцията чрезъ нейния Националенъ комитетъ. Който иска да ги дъли, той иска да раздвои, а това значи да обезсили македонското движение. Налага се, прочее, да се хвърли свѣтлина и върху тия убийства, да разберемъ истинския имъ смисълъ, да подиримъ, така да се каже, историческата отговорност и да спомогнемъ по този начинъ споредъ силите си за отстранението на ония спънки, които смущаватъ самото движение.

Не е нужно азъ, демократътъ по убеждение, да подчертавамъ злините отъ убийства, които се извършватъ надъ бивши македонски дейци, нито е място тукъ да пръскамъ съчувствия и упреци. Въпросътъ е много по важенъ, за да може да се потули съ съчувствие и проклятие. Касае се до едно масово народно движение, до една самоотвержена легална и нелегална борба за освобождение на единъ подтиснатъ отъ чужда властъ народъ, до методи на действие при една революционна борба въ името на единъ националенъ идеалъ и, следователно, е необходимо тая борба и тия методи да се проумятъ, да се разбератъ правилно, за да може да се посочи единъ очистенъ и правиленъ пътъ на движението.

Говори се за „лагери“ въ македонското движение.

Тази констатация, за щастие, не е права. Ако наистина движението е раздълено на лагери, които воюватъ помежду си, ние щъхме да бждемъ не само опечалени поради жертвите, но и помрачени и обезвързани въ бждещето. Тогава държавитѣ, на които се даде въ курбанъ Македония, щъха да довършатъ успѣшно своето денационализаторско дѣло и ние трѣбваши наистина да се простимъ съ идеята за свободата и независимостта на Македония.

За голѣма утеша на страдащото македонско население, ние виждаме една пълна сплотеност на македонската емиграция въ България, манифестирана така шумно въ редъ нейни конгреси. Отъ друга страна тази сплотена и единна емиграция е въ пълно идейно единение съ ВМРО, съ онай тайна организация, която се занимава съ революционното дѣло. Следователно, не може да се говори за „лагери“ въ движението, което фактически е единно. Истината е другаде и тя трѣбва правилно да се посочи, за да дадемъ и по-справедлива преценка на всички скрѣбни инциденти, па и да посочимъ на отговорностите — не за да обвинимъ, а за да поправимъ, да примиримъ.

Въ развитието на революционната организация, която тъй великолепно бѣ изградена чрезъ усилията на множеството македонски дейци начело съ Тодоръ Александровъ, настана нѣщо неочеквано и тревожно, както неочеквана бѣ смъртъта на Тодора и тревожна сѫдбата на поробенитѣ. Една тайнствена демонска ржка внесе смущение: загина Тодоръ и последваха жертви — безспорно и до днесъ. Та важно ли е въ случая кой кого убива? Презъ призмата на една революционна освободителна борба жертвите не сѫ лица, а премахнати препятствия. Важното е да се отговори правилно на въпроса: кой действува революционно въ движението, за

да можемъ съ свито сърдце да отминемъ падналите жертвии.

Споръ нѣма, че една група македонски дейци, заемали по-рано постове въ задграничното представителство на ВМРО — по съображения, които въ случая не ни интересуватъ, макаръ и да иматъ особено важно значение — се раздѣля отъ действуващите хора на организацията и остана на страна, обособява се като „Централенъ комитетъ“ на революционна организация, започва да издава новъ органъ набавя си печатъ и отпъчва да действува въ София (при многочислената емиграция) и отъ София като ВМРО. Ние дори не изследваме — не е наша работа да сторимъ това — кой е билъ правъ и кой кривъ, защото правното основание при революционните организации и борби е най-слабия и най-непопулярния аргументъ.

Важното е, че хората, които образуватъ и поддържатъ ВМРО, конгресътъ на деятелите, който избира Централния комитетъ на ВМРО и който не заседава въ София, не даде мандатъ на тая недоволна група да изпълнява задачите на ВМРО. Създадоха се „лагери“, прочее, не въ движението, а въ самата революционна организация, поведе се една публична, открита агитация въ София, която неминуемо тръбваше да разцепи емиграцията, което именно значеше да се разстрои движението и отъ необходимото за самото освободително дѣло единство поменъ да не остане. Чудно е, наистина, какъ емиграцията остана неповлияна отъ тоя разколъ и се запази цѣла непокътната!

Странно ли е, че при тия обстоятелства ще остане саморазправа? И може ли тя да не бѫде кървава? И все пакъ тя не дойде изведенъжъ. Самообладанието се налагаше отъ едно важно събитие: какво поведение ще вземе съвокупната емиграция въ България спрямо двата лагера въ революционната организация.

Конгресът на емиграцията не одобри разкола, отрече „софийската ВМРО“ и запази старото си отношение къмъ ВМРО — въобще не даде право на съществуване на „софийския лагеръ“. Тукъ е, споредъ нась, решаващия моментъ за опомняване и за самоопредѣление. И отъ този моментъ тръбва да се освѣтлятъ понататъшните събития.

Софийската т. н. ВМРО, изолирана отъ емиграцията, биде осъдена на безплодие като борческа организация. Да биха имали тия дейци пълно право да се наричатъ ВМРО и да бъха дори готови да умратъ въ борбата съ врага, пакъ тъ не биха изпълнили своята мисия, защото емиграцията, като цѣло, ги отрече.

Какво следваше отъ всичко това? — Или да се оттеглятъ, или пъкъ да обявятъ или приематъ войната — кървавата саморазправа съ другия лагеръ на революционната организация. Първото, за съжаление, тъ не направиха и неминуемо дойде второто. Може ли при тия обстоятелства да се обсѫжда всѣки отдѣленъ актъ на убийство, като самостоятелно действие, обречено на упрѣкъ, отправенъ отъ другия лагеръ? И какъ бихме помогнали съ нашите ахкания и тюфкания, когато вследствие на самозабрава срещу извършено убийство се отмъщава теже съ убийство? Нима обществото, пресата, политиците не тръбаше да изпълнятъ своя дългъ, като се намѣсътъ достойно и съ разбиране на въпросите? Къде води едно взаимно изтребление? Може ли то да постигне нѣкаква смислена цель? Ето въпросите, които чакаха своето разрешение.

Взаимните убийства при неравенство на силите, както е случая, наистина сѫ едно безумие. Докато убийството отъ страна на силния лагеръ е една принуда къмъ подчинение, за да се отстранятъ препятствията отъ пътя на едно движение, убийството отъ

страна на слабия революционен лагер се извършва за отмъщение—два съвсемъ различни мотиви за действие. Може ли нѣкой да допусне, че „софийският лагер“, изолиранъ отъ цѣлокупната емиграция, ще може чрезъ убийства да се справи съ своя противникъ, когато всѣки разбира, че ако не настане спомняване, хората на тоя лагеръ по-рано или по-късно, непременно ще бѫдатъ премахнати отъ пътя на революционното движение? Нима това не е очевидно за всѣки мислящъ човѣкъ? За жалостъ, тази проста истина никой не пожела да разбере.

Въ този важенъ, бихъ казалъ, исторически важенъ моментъ, нито българската преса, нито българските държавници и общественици, нито българските партии изпълниха своя дѣлъ.

Всички фактори на въздействие върху обществото се обърнаха на прости зрители, които отъ време на време, при нѣкое убийство, намираха за нужно да настройватъ българското общество „срещу проливането на братска кръвъ“, като че ли тя се лѣеше отъ лекомислие или кървожадностъ. Всѣки зрѣлъ политикъ, всѣки общественикъ, всѣки публицистъ трѣбваше да знае, че при дадените обстоятелства не можеше да има изборъ—при вражеският лагери на една революционна организация, очевидно е, че единиятъ ще унишижи другия. А не бѣше мѣжно да се предвиди изхода. Съ съжаление ние трѣбва да констатираме единъ неизпъленъ дѣлъ отъ страна на мѣродавните фактори въ България.

Трѣбва да забележимъ, че правилната оценка на събитията се изгубва отъ нашиятъ очи, защото ние нѣ-
маме или не желаемъ да имаме ясна представа за борбите въ една революционна организация. И не е въпросътъ тамъ, дали ще одобримъ или отхвѣрлимъ свойствените на подобна организация методи на действие. Ние, мирните и свободни граждани, можемъ да имъ

бждемъ дори противни, но тръбва да ги проумъвемъ, да ги познаваме и да имъ дадемъ правилна преценка. Защото само по тоя начинъ можемъ да извършимъ едно разумно въздействие и да бждемъ полезни на движението.

Мнозина говорятъ за правото и свободата на личността да мисли и действува по съвестъ. Разбира се, това право е свещено, но то не струва лула тютюнь при отношения между два лагера отъ една революционна организация. Нима на това не ни е научила историята? Нуждно бѣше, прочее, това да го знаятъ всички, които чрезъ своето въздействие можеха на времето да бждатъ полезни, за да се избѣгнатъ толкова напразни жертви. За жалостъ, у насъ нѣма склонность къмъ правилно поставяне на въпросите и къмъ изпълнение на граждански дѣлгъ.

Но ние мислимъ, прочее, че въ раздухването на враждата иматъ отговорност и хора, които отъ високата на даденитетъ имъ постове направо или косвено сѫ поощрявали ония, които тръбваше да бждатъ съветвани къмъ опомнюване и помирение. Жално е, че въ нашата страна могатъ да се дигатъ скандали за обикновени проповеди, съ тѣхъ да се занимава и залъгва цѣлото общество, но когато тръбва да се подиши отговорностъ за едно сѫщинско злодеяние — цари мълчание.

Най-сетне, ние мислимъ, че и правителството като цѣло не е изпълнило своя дѣлгъ, като е оставило предъ очите му въ София да се създава една конкурентна „революционна организация“, отъ сѫществуването на която разбира се, сръбската легация никога не е правила въпросъ. Нашето правителство се е носило къмъ тия печални събития много странно — като че ли се изтребватъ враждуващи хора отъ нѣкоя чужда нация. То се е ограничавало само съ това, следъ всѣко убийство да разтарашува кѫщите на нѣкои македонци и да пред-

приеме нѣкое интерниране, когато въ срѣдата му има хора, които биха могли да укажатъ благотворно въздействие за едно опомняване и примирение.

Споредъ нась правилното освѣтление на въпроса дава и отговора, който трѣбва да възприеме българското общество. Съ удивителни и въпросителни, съ на-
тяквания и апели за спиране кръвопролитията и дори съ заплашвания и преследвания не ще се подобри положението, не ще настане желания миръ. Нашитѣ скърби и нашитѣ отчаяния, които само настройватъ общество, не достигатъ до стоманения разсѫдъкъ на революционера. Обществото трѣбва да бѫде въ състояне да постави всѣкиго предъ отговорноститѣ, а затова е нужно то да бѫде правилно ориентирано и опжтвано. Тукъ българския публицистъ не се указа на нуждната висота.

Ние считаме, че е непростено безумие да се спекулира съ кръвта на нещастнитѣ жертви и да се внушиава отвръщение къмъ дейцитѣ на македонската революционна организация. По тоя начинъ не се смѣква личността отъ пиедестала, а се руши института, боевия органъ, единството на освободителното движение, убива се единъ народенъ идеалъ.

Българскиятъ народъ има и право и дѣлгъ да подпомага единството на македонското освободително движение и да отправи своя справедливъ упрѣкъ къмъ всѣки, който го руши, билъ той македонски деецъ или български държавникъ, общественикъ или публицистъ. Представителитѣ на народа трѣбваше да изпълнятъ тая длѣжностъ. Всички жертви за него сѫ тежки. Тия които сѫ длѣжни, трѣбва да помислятъ за това. Ние знаемъ, че единъ денъ всичко ще стихне — не следствие на нашитѣ молби и апели, а по силата на нѣщата: силния ще смаже слабия и затова, колкото по-скоро се разбере тази историческа истина — толкова по-добре.

Ние можемъ само да отправимъ горещъ позивъ къмъ всички ония, отъ които зависи да се премахне смущението на единството въ македонското движение, да изпълнятъ своя дългъ. Отстъплението и примирението предъ една, исторически наложителна, необходимостъ въ името на единството на македонското движение и въ името на общия народенъ идеалъ, не е поражение, а изпълнение на дългъ.

Атентатитѣ

Методитѣ на революционното действие

Отъ известно време особено много се говори и пише въ пресата за атентати въ Македония, които се приписватъ отъ сръбска страна на Македонската революционна организация ВМРО. Че сръбската диктаторска власт често създава и спекулира съ атентати е позната истина; че нейните органи преследватъ, изтезаватъ и изтръбватъ българското население, особено неговата интелигенция, е тоже неоспоримъ фактъ за всички, които отблизо познаватъ живота на българите въ Македония. Но ние нѣма защо да скриваме, че съ атентати може да си служи и си служи така сѫщо Македонската революционна организация; тя не би била и не би се декларирала революционна, ако действията ѝ биха били легални, ако — по своята програма и по своето дѣло — тя бѣше чужда на атентатитѣ.

Ние, като хора можемъ да съжаляваме за всички жертви на атентатитѣ и на нелегалнитѣ действия, които се вършатъ въ защита на поробеното население отъ Македонската революционна организация, но мене ми се струва, че първите хора, които заповѣдватъ нелегалното действие, тоже не сѫ лишиeni отъ човѣшки чувства, които извикватъ у насъ съжаление и състрадание.

Цѣлиятъ въросъ е въ единъ мирогледъ и въ една система на политическо действие, които трѣбва да се разглеждатъ и обсѫждатъ обективно, като елементи на една революционна организация.

Обикновено партиитѣ у насъ сѫ призвани, или се считатъ за призвани, да се произнасятъ авторитетно по всички въпроси отъ политическо значение, каквото, безспорно, иматъ и атентатитѣ. Но решително присѫдата на партиитѣ не е мъродава въ случая, защото тѣ гонятъ „реална“ политика, която може да бѫде смутена отъ действията на Македонската революционна организация и защото никоя политическа партия на свободна България нѣма кураж да постави правилно въпроса за значението на тия атентати.

Едно българско правителство, което поради общественото мнение у насъ — поне по македонския въпросъ считамъ, че има обществено мнение — се огъва подъ своето бъзсилие да излѣзе открито отъ имѣто на поети международни задължения противъ Македонската революционна организация, ще бѫде винаги обвинявано отъ заинтересованите държави, особено когато то нѣма доблестъта да заяви, че е бъзсилно да противодействува на борбата на поробения сънародникъ. Но нима свѣтъ не може да разбере, че това, което срѣбската държава иска отъ българското правителство, е нечовѣшко искане, че никоя държава на мѣстото на България не би го изпълнила?

Ние не можемъ да гледаме на македонските революционери днесъ по-другояче, отколкото въ миналото, когато тѣ се борѣха противъ пригѣснителния режимъ на султана и искаха да добиятъ своята национална свобода. Разлика нѣма нито въ програмата, нито въ методите на действие. Различието по-скоро се състои въ това, че срѣбската тирания днесъ е много по-тежка и по-опасна за националното сѫществуване, отколкото нѣкога бѣше турската. Предъ очитѣ на цѣлия свѣтъ малкото княжество България даваше гостоприемство на македонското население, което считаше еднородно, македонските революционери, главитѣ на които се запла-

щаха въ злато отъ турските власти, бѣха свободни, щомъ стїпятъ на българска територия, и никому не идваше на умъ да преследва тия порядачни граждани и истински патриоти, само защото направили атентатъ или дигнали възстание въ Македония — въ чужда държавна територия. Напротивъ, цѣлиятъ народъ считаше, че тия самоствержени герои осъществяватъ единъ свѣтълъ националенъ идеалъ, и когато идѣха отъ вѫтрешността на Македония, гражданитѣ ги посрѣщаха предъ очите на всички чужди представители съ царски почети. Нѣкога това бѣ така. Има ли причина днесъ то да бѫде другояче, само защото е промѣнено името на тиранията?

На какво човѣшко или правно основание сърбите могатъ да искатъ отъ България да не пропуска въ своята територия единъ бѣглецъ, които дири спасение за своя животъ и своята свобода въ еднородната страна, защото извѣршилъ едно политическо престъпление въ Македония, въ чужда територия — срѣбска или грѣцка? Има ли нужда да се доказва, че единъ атентатъ или едно убийство, извѣршено отъ македонски революционери въ срѣбска територия, е политическо престъпление? Ако такъвъ деецъ днесъ би побѣгналъ въ чужда на неговата народность държава, на основание принципите на международното публично право той ще бѫде свободенъ, като политически престъпникъ. Държавата, която би предала такъвъ политически престъпникъ, би извѣршила единъ позоренъ актъ предъ свѣтовната съвестъ. Ние трѣбва да напомнимъ случая преди нѣколко години, когато унгарското правителство поиска отъ Австрия да ѝ предаде Бела Кунъ, обвиненъ между другото и за обикновени пресѫпни деяния: повдигна се толѣмъ шумъ около „предаването“, видни политици на демократията отправиха апели къмъ правителството на Зайпель да откаже екстрадицията и да запази свето

„демократичния принципъ“, и австрийското правителство отказа да удовлетвори молбата на унгарското. Защо България спрямо българи-политически престъпници тръбва да бъде поставена по-зле предъ чуждите държави и европейското обществоено мнение? Или Само за македонците-политически престъпници не съществуватъ „демократическите принципи на международного право“?

Ние мислимъ, че българските политици поне кога много се прескараватъ; тѣ сѫ жертва на предразсѫдци, като заявяватъ, че нелегалното дѣло на Македонската революционна организация уврежда интересите на страната, като излага нейния държавенъ престижъ предъ европейския свѣтъ. Никоя европейска държава не може да държи България отговорна, както за революционната дейност въ Македония, така сѫщо и за прибѣжището, което тя дава на македонските дейци, извършили политически престъпления въ чужда територия. Всѣки, който твърди противното — лъже себе си, лъже народа и съѣ заблуда. Колкото и да е необходимо за нѣкои меродавни европейски държави „спокойствието“ на Балканите, политиците на тия държави добре знаятъ, че правото на единъ народъ да живѣе свободно и стремежътъ му да симѣкне чуждо иго сѫ всеобщо признати начала въ свѣтовната политика. Никой европейски държавникъ днесъ не е злобенъ противъ революционната борба за национално освобождение, както наивно си въобразяватъ нѣкои български плахи политици.

Едно време Ромъния търпѣше българските революционери въ своята земя и това не можеше да даде основание на Турция да се намѣси въ нейния вѫтрешенъ държавенъ животъ. Сърбия сѫщо така търпѣше и даже подпомагаше българските революционери. Ако нелегалните борци за национална свобода можеха да

се преследватъ отъ чужди държави, не би съществувала възможност за национални борби, и идеята за национално освобождение, която изпълва историята на новото време, наистина би се задушила. Нелегалната дейност е престъпна въ страната, където тя се извършва противъ съществуващите закони, но революционната национална идея, която ражда политически престъплениЯ, не само не е отхвърлена отъ политическата доктрина, но тя е дори защитена отъ началата на международното право.

България може да бъде обвинена само въ единъ случай: ако тя праща чети, ако тя организира бунтъ, ако тя дирижира революционната организация. Ние не върваме, че днесъ — следъ толкова годишънъ сръбски шпионажъ, има единъ свѣстенъ политикъ въ Сърбия, който искрено вѣрва, че България върши това. За всѣ-
ки европеецъ е очевидно, или лесно може да стане очевидно, че днешна България не е въ положение да върши това. Едно българско правителство, което знае много добре своята невинностъ, е длъжно да издигне високо своя гласъ за защита и, като действува искрено, ще намъри пълно съчувствие. Самата ВМРО много-
кратно е заявявала, па и е убеждавала свѣта въ чужбина, че действува мимо и, важното е, противъ желанията на българското правителство.

Също така задачата на партиитъ тръбва да бъде не да декламиратъ неудобрението си на нелегалните ма-
кедонски акции — защото никой не е искалъ тѣхното удобрение и никой не се води отъ тѣхното разполо-
жение — а открито да заявяватъ на свѣта, че атента-
титънелегалните акции въобще сѫ про-
дуктъ на единъ безчестенъ и нечовѣшки
режимъ надъ едно население, което иска
и има право да живѣе съ своето национално

съзнание. Тази длъжност тъ иматъ, преди всичко, като български партии, които съюзани да взематъ подъ покровителство предъ публичността еднородниците българи, които се измъчватъ подъ гнета на единъ отвратителенъ денационализаторски режимъ. Ние, като българи имаме всеобщо признатото човѣшко право да протестираме предъ цѣлия културенъ свѣтъ противъ този насилинически режимъ и сме длъжни чрезъ нашия непрекъснатъ зовъ да държимъ будно общественото мнение въ Европа. Това е длъжно да прави още по-усилено всѣко българско правителство. Лъжа е, че по-ради тази легитимна дейност България може да бѫде застрашена отъ нѣкого. Ние сами — като вчерашни роби — си създаваме страхове и изкълчваме нашата политическа акция подъ тѣхното влияние. Ние може да сме малка победана страна, но това не значи, че свѣтъ ще ни почувствува по-добре и ще ни приеме ласкателно, ако се явятъ предъ него съ робска психология. Напротивъ, единъ народъ, който може да престъпти своите братски чувства, губи отъ своето достоинство; народъ, който се подчинява въ вреда на своеето национално единство и съществуване на чужди същества и интереси, се посреща съ презрение. Докогато съществува сръбска и гръцка власть въ Македония, чуждиятъ свѣтъ трѣбва да знае, че ще има жестока борба за свобода и че по силата на естествени закони България е принудена и длъжна да съчуствува на тая борба. Колкото по-културенъ е единъ народъ, толкова по-добре разбира, че това състояние на нѣщата е много естествено.

На нашите партии и на правителството ние трѣбва да напомнимъ какъ преди малко години органътъ на германската социалдемократическа партия в. „Vorwärts“ се отнесе къмъ атентатите въ Македония: Тѣ

доказватъ предъ свѣта — пишеше „Vorwärts“ — че управлението въ Македония е непоносимо лошо и, че тамъ живѣе единъ народъ, който не желае да се откаже отъ своята националност — това трѣбва да се разбере отъ всички.

Нима тази директива, която ни дава чуждия вестникъ за българската политика, ще повреди на интересът на българската държава? — Предъ кого и защо? Вместо да се проумѣе правилно македонския проблемъ, у насъ се държатъ проповѣди за легални действия, за търпение и подчинение, — въобще се агитира противъ нелегалната борба; дори нѣкои кухи политици єдва ли не даватъ право на правителството да вземе мѣрки противъ привържениците на ВМРО, противъ голѣмата организация на емиграцията, която легално изнася борбата на поробените братя, като се явяватъ „защитници“ само на идеята за „благотворителност“ на македонските братства въ страната. Тѣзи господи искатъ да видятъ македонските братства като едновременшните Букурешки „благодетелни дружини“ за да напомняватъ на ситетъ и доволнитѣ, че има една земя, която се нарича Македония, въ която нѣкога сѫ живѣли хора, които сѫ се наричали българи! Всички треперятъ отъ ужасъ предъ атентатите въ Македония. Всички си внушаватъ страхове отъ чуждо нашествие! Ораторъ отъ трибууната на Народното събрание се провиква: „азъ не уdobрявамъ атентатите, съ тѣхъ не се достига никакъ цѣль“. Другъ се кълне, че нелегалната акция вреди на България. Трети съжалява, че това не могло да се разбере тамъ, кѫдето трѣбва и пр. и пр. Като че ли нелегалната борба въ историята е зависела отъ одобрението на самодоволните или плиткоумни политици...

Ние тукъ, безспорно, сме за легална борба, защото мислимъ, че живѣемъ въ свободна държава. Ние

всички съжаляваме за атентатите и убийствата, където и да ставатъ, но това още не значи, че атентатите и убийствата, като методъ за борба срещу народните потисници, ще престанатъ. Ние жителите на една свободна страна не сме призвани да определяме нито формите, нито методите за борба на ония, които се борятъ за самостоятелно национално съществуване. Като българи, ние сме длъжни поне съ симпатии за да защитимъ борящите се наши сънародници въ чужда държава, безъ да имъ налагаме нашето гледище за методата на борбата. Съ тая защита ние даваме най-малката лепта на борящия се човѣкъ — нашъ сънародникъ и, изпълнявайки тоя националенъ и човѣшки дългъ, ние не вредимъ и не можемъ да вредимъ на собствената си държава. При сръбския неокачественъ унищожителенъ за българщината и човѣщината режимъ защитниятъ гласъ на България: на държава и общество, не трѣбва да се понижава, а трѣбва да се засилва, както това би сторила всѣка друга държава на нейно място: внимнете въ германската официална политика за защита на сънародниците, вслушайте се въ резкия гласъ на ръководителя на Унгарската външна политика! Повече отъ днешна България никой не може да иска — но това най-малко тя трѣбва да даде, безъ да се страхува отъ нѣкаква напасть. Нашето общество трѣбва да знае, че сѫдбата на България не е турена въ сръбски рѣце и българските политици трѣбва да престанатъ да внушаватъ собствените си неоснователни страхове на народа, на който, като ограбиха идеала, не могатъ да му изтрѣгнатъ изъ гърдите братските чувства къмъ нещастния и борещъ се за свобода и човѣшко съществуване македонски робъ.

Да престанемъ да манифестираме робските инстинкти и своя безсмисленъ и неоснователенъ страхъ. Нека не мислимъ, че свѣтът е по простъ отъ настъ и

се смущава стъ революционната и нелегална борба на поробените. Ако Европа има нужда отъ миръ на Балканите, тя тръбва да освободи Македония отъ чуждо иго и да остави народа самъ да се управлява. Тогава ще изчезне ВМРО, а заедно съ него и атентатите и цѣлата революционна борба!

~~Други издания на Македонското Студентско Д-во~~
„Вардаръ“:

1. Проблемът за Македония — Д-ръ П. Джидровъ.
Цена 15 лева.

2. Ce que nous demandons:
I. à la Yougoslavie
II. à la Grèce.
Цена 15 лева.

БЕЗПЛАТНО

Др Асен Зерифовъ - юри^д
Чемисо, 5
София.

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски“
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voiyvode Dimitar Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres